

УДК 316.77:39
<http://doi.org/>
orcid.org/ 0000-0001-0465-3960
orcid.org/ 0000-0002-8242-600X

Алла Кравченко, Михайло Коваленко

КРАВЧЕНКО Алла Петрівна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри правознавства Полтавського інституту економіки і права ВНЗ ВМУРЛ «Україна». Сфера наукових інтересів – філософія та антропологія права.

КОВАЛЕНКО Михайло Володимирович – аспірант кафедри філософії Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. Сфера наукових інтересів: соціальна філософія, філософія комунікації, комунікативна філософія, онтологія та аксіологія інформаційного суспільства.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕТНОФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПІДХОДУ У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНО- СМИСЛОВИХ ЗАСАД СУЧАСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У запропонованій статті представлено соціально-філософське обґрунтування інтеграції етнофункціональної методології у конструювання онтологічних та аксіологічних засад сучасної комунікації. Автором розкриваються основні положення полідисциплінарної етнофункціональної парадигми О. Сухарева та пропонуються можливі варіанти їхньої проєкції на вирішення проблем, пов'язаних із комунікацією.

Зроблено акцент на тому, що задіяння методологічних можливостей етнофункціонального підходу забезпечить побудову ціннісно-сміслових засад комунікації з урахуванням тенденцій культурно-історичної ситуації сучасного світу – уніфікації та глобалізації культурного простору, наростання етнічної маргіналізації людства, етнокультурної партикулярності та мозаїчності, експоненційного розвитку інформаційно-комунікаційних процесів, активної міжкультурної комунікації, проблем міжконтинентальних міграцій, вимушеного переселенства тощо. Обґрунтовано твердження про те, що існуючі в певному

© А. П. Кравченко, М. В. Коваленко, 2018

етносередовищі ціннісно-сміслові засади комунікації виконують або етноінтегруючу, або етнодесінтегруючу роль, сприяють або перешикоджують як внутрішньонаціональним, так і міжнародним комунікативним зв'язкам між людьми.

Зроблено соціально-філософські висновки про те, що реалізація в інтеркомунікаційному просторі таких елементів ментальності етносу як цінності та смисли становить важливе особистісне, соціальне та планетарне значення. Запропоновано прикладне положення про можливість реалізації просвітницько-педагогічних методів у формуванні ціннісно-смісловій сфері особистості для досягнення належного рівня особистісної, суспільної та міжетнічної комунікації.

Ключові слова: сучасна комунікація, діалог, етнофункціональний підхід, ціннісно-сміслові константи, теоретико-методологічні засади, менталітет, етнофункціональна комунікація, соціокультурна прескриптивність.

Постановка проблеми. Центральною соціокультурною лінією початку XXI століття є діалектичне за своєю сутністю прагнення людства до глобалізації, уніфікації, інтеграції, мультикультуралізму та формування планетарної цивілізації – з одного боку, та відтворення національної ідентичності, активізації націоналістичних мотивів – з іншого. Такі тенденції культурного та соціального життя загострюють питання етнічності та етнічних факторів у житті як суспільства, так і окремої особистості, адже саме феномен етнічності відіграє істотну, насамперед інтегруючу VS десінтегруючу роль як у вирішенні долі глобальних соціальних утворень, так і в житті окремих етноспільнот. У системі компонентів етнічності та етносередовища, відповідно до положень етнофункціональної парадигми, серед внутрішніх, зовнішніх та трансцендентних сфер, особливе місце, зокрема, належить комунікації, яка в сучасному соціокультурному ландшафті виконує важливі соціоформуючі завдання.

Стан розробки проблеми. Соціально-філософському аналізу окремих аспектів комунікації як дійсного та необхідного складника буття людини та суспільства, присвячений значний масив філософських, культурологічних, соціологічних, психологічних, педагогічних, історичних, політологічних студій, а також досліджень із соціальних комунікацій і державного управління. Серед зарубіжних дослідників комунікації слід назвати таких мислителів як-от К.-О. Апель, Х. Арендт, М. Бахтін, П. Бергер, М. Бердяєв, М. Бубер, Ю. Габермас, С. Гантінгтон, Е. Гуссерль, Ж. Дерріда, У. Еко, Г. Зімель, А. Камю, І. Кант, С. Керкегор, Е. Левінас, Ф. Ліотар, Н. Луман,

М. Мерло-Понті, Ф. Ніцше, Т. Парсонс, П. Рікер, А. Садохін, П. Сорокін, С. Франк, З. Фрейд, Е. Фромм, М. Фуко, М. Хайдеггер, Ф. Шарков, Ф. Шлейєрмахер, К. Ясперс та інші.

Українське предметне поле досліджень феномену комунікації представлено такими іменами як В. Андрущенко, С. Баліченко, Г. Балута, Є. Бистрицький, І. Бойченко, Г. Гнатишак, В. Горський, Л. Губерський, Р. Даниляк, А. Єрмоленко, Н. Заржевська, В. Іванов, Н. Костенко, П. Кравченко, О. Курбан, А. Кургузов, І. Матюшина, Ф. Моїсеєва, А. Москаленко, М. Ніколко, Л. Осадча, М. Петрушкевич, М. Попович, Г. Почепцов, М. Пришак, В. Різун, Є. Романенко, Л. Ситниченко, Л. Усанова, Є. Уханов, О. Чорба, М. Шульга, А. Щербина, Є. Юнусова та інші. Питання етнічних факторів комунікації були предметом філософського аналізу таких учених як І. Балашенко, Р. Вязова, В. Марчук, І. М'язова, Б. Слющинський, Р. Сирінський, Т. Скубашевська, М. Триняк та інші.

На тлі вагомих здобутків у вивченні різних аспектів комунікації, дослідження, центральною інтенцією якого була б експлікація комунікації у теоретико-методологічних засадах етнофункціонального підходу немає. Саме етнофункціональна парадигма, основні положення якої враховують нову соціокультурну дійсність – глобалізований, мультикультурний і планетарний світ, дає змогу виявити й обґрунтувати той факт, що етнічні особливості комунікантів, елементи образного середовища особистості, її соціальні уявлення та система ставлень відіграють важливі етноінтегруючі та етнодиференціюючі функції у конституюванні людського буття загалом та буття етноспільнот зокрема. Комунікативний спосіб виявлення цінностей і смислів, які є легітимізовані та іманентними особистості, відіграє роль екзистенціала, основного спільнототворюючого чинника, що впорядковує буття як людини, так і суспільства.

Мета дослідження. Статтю присвячено соціально-філософському обґрунтуванню пізнавально-теоретичних можливостей і практико-орієнтованого потенціалу інтеграції етнофункціональної методології у конструювання онтологічних та аксіологічних засад сучасної комунікації. Своє завдання автор статті вбачає в адаптації теоретичних висновків і категоріального апарату етнофункціональної методології до потреб соціально-філософських рефлексій комунікації, аналізу ціннісно-смыслових механізмів її конструювання у сучасному світі.

Виклад матеріалу дослідження. Поява етнофункціонального підходу, обґрунтування якого, що символічно й своєчасно, було здійснено на світанку третього тисячоліття О. Сухаревим, відображає актуальні тенденції сучасного етапу етнічної маргіналізації людства, його глоба-

лізації. Не викликає сумніву той факт, що есенційними атрибутами сучасності є етнічна мозаїчність, мультиетнічність і мультикультурність людини і суспільства. Теоретичною відповіддю на такі соціокультурні тенденції є етнофункціональний підхід – інноваційна теоретико-методологічна парадигма, вихідним положенням якої є думка про те, що ставлення людини до етносередовища та його елементів (клімато-географічних, антропо-біологічних, соціокультурних і трансцендентних) виконує етнідиференціюючу та/або етноінтегруючу функцію. Це дає підстави пояснити, чому людина, будучи біологічно належною до одного етносу, ототожнює себе з іншим.

Першим в етнофункціональній парадигмі є *принцип етнофункціональності*, який припускає, що кожному елементу етносередовища властива етноінтегруюча або етнодезінтегруюча функції, що об'єднує або роз'єднує суспільство та людину з тим чи тим етносом або етнічною системою (Сухарев, 2013, с. 39). Важливо, що теоретичні позиції цього принципу до елементів етносередовища зараховують соціокультурні, у тому числі ментальні, ціннісні та смислові характеристики, що надає етнофункціональному підходу виняткового значення у процесі ціннісно-смислового конструювання комунікації.

Екстраполяція етнофункціональної методології на проблеми сучасної комунікації дозволяє констатувати, що спільні смисли та цінності у людей чи суспільств є вагомою передумовою успіху в конституюванні комунікації і навпаки. Сучасні філософські довідники повідомляють, що смисл – це філософська категорія, що окреслює проблему значущості присутності чогось у світі (Хамитов, Крылова, 2006, с. 184); особливий зміст, яким людина наділяє прояви своєї життєдіяльності, предмети та явища об'єктивного світу в процесі його духовно-практичного освоєння (*Філософський енциклопедичний*, 2002, с. 590). Справедливою є і та думка, що смисл – це внутрішній зміст, значення чого-небудь, його сутність. У першому випадку атрибутом смислу виступає регулятивна функція, у другому – іманентність. У той же час, достатньо влучною є думка І. Матюшиної про комунікативну природу смислу. Учена зазначала: «Інформація стає смислом лише якщо вона включається в деяку цілісну ситуацію комунікації, в «життєвий світ», що припускає обов'язкову участь у ньому ціннісних орієнтацій, цілей, принципів, універсальних смислів – констант культури» (Матюшина, 2007, с. 185).

Сьогодні смислова палітра суспільства є надзвичайно строкатою. Її основу становлять соціальні (міжособистісні, міжетнічні, міжнаціональні взаємини, система соціальних цінностей, соціальна безпека), політичні (певний тип державного устрою, політичного режиму, характер

законодавства), економічні (ринкові відносини, віртуальні фінанси), духовні (добро, любов, повага, милосердя, гуманізм), конфесійні (християнство, іслам, буддизм тощо), національні смисли. За іншим критерієм смислової систему можна класифікувати на когнітивні, діяльнісні та ціннісні смисли, або ж гуманістичні, естетичні, етичні, екологічні смисли, смисли особистісного, соціального та професійного розвитку тощо.

Сучасна дослідниця О. Супруненко проаналізувавши класифікацію кодів-смислів Г. Дяченка, називає такі смислові «коди»: *архетиповий* – опосередковує базові глобально-матричні структури змісту, в межах яких розгортаються всі інші: Бог, світ, Я; *метафізичний* – опосередковує життєві екзистенціали кожної людини: істина, воля, суще, любов, смерть, краса, дух, мета, сенс життя, існування, буття, ціле, дія, сутність, скінченність, нескінченність, вічне, свідомість, початок, розуміння й т.д.; *аксіологічний* – опосередковує моральні, етичні й естетичні цінності особистості: щастя, прекрасний, благий, трагічне, обов'язок, відповідальність, совість, скорбота, страх, добро, зло, жаль; *культурологічний* – опосередковує смислоцінності, що транслиуються особистістю внаслідок укорінення в певному культурному просторі. Відомо, що змісти, які високо оцінюються членами одного культурного співтовариства, залишаються поза культурною свідомістю або навіть оцінюються негативно представниками іншої культури; *національний* – убирає національно обумовлені смисложиттєві настанови; *конкретно-історичний* – опосередковує смислоціннісні орієнтації особистості в певний історичний період часу; *психоособистий* – містить індивідуальні екзистенціально значущі комплекси особистості, всю палітру її унікальної мисле-емоціо-вольової самості: душа, біль, туга, сум, радість, жінка/чоловік і т.д. (Супруненко).

Як зазначає Я. Фруктова, в організованій, а не хаотичній соціальній комунікації комуніканти і реципієнти усвідомлено переслідують три цілі: пізнавальну – поширення (комуніканти) або отримання (реципієнти) нових знань чи формування умінь; спонукальну – стимулювання інших людей до якихось дій або отримання потрібних стимулів; експресивну – вираження чи набуття певних переживань, емоцій. Для досягнення цих цілей зміст комунікаційних повідомлень має містити: знання та вміння (комуніканти щось знає або вміє і може поділитися цим досвідом з іншими людьми); стимули (вольові впливи, які спонукають до активності); емоції (комуніканти важливо емоційно «розрядитися», отримати співчуття, а реципієнти шукає позитивних емоцій і душевного комфорту) (Фруктова, 2014, с. 90). Усі ці компоненти й складають систему смислів.

У контексті аксіоми «ніщо не виникає із нічого», неспростовним є той факт, що смисли та цінності потребують формування, вони є

створювані суспільством. Аналізуючи національний формат сучасної комунікації, згадувана вже О. Супруненко, підкреслювала, що для досягнення ефективності комунікації на національному рівні необхідне спільне конструювання специфічних смислів, які вироблялися б одночасно з переживанням певних подій національного існування. Але це має відбуватися на основі непохитного фундаменту загальних національних смислів. Інакше специфічні соціальні смисли не будуть адекватно засвоєні та збережені у пам'яті поколінь (Супруненко).

Другий принцип етнофункціональної парадигми – *етнофункціональної системності*, відповідно до якого, природно-біологічні (ландшафт, клімат, раса), культурно-психологічні та трансцендентні (духовні) елементи етносередовища і людини перебувають у нерозривному взаємозв'язку, порушення якого обумовлює руйнівні для людини, його особистості та етнічної системи процеси (Сухарев, 2008, с. 16). Такий висновок дає змогу констатувати, що ціннісно-сміслові основи, інструменти та зміст комунікації залежить і від географічного середовища, і від біологічних особливостей, і від менталітету людини (етнофора). Єдність мікро- і макрокосма є необхідною умовою здійснення комунікації для якої культура є найзагальнішим контекстом.

Істотне значення для соціально-філософського тлумачення проблем комунікації з позицій етнофункціонального підходу становить принцип *етнофункціональної суб'єктності*. Він означає те, що як особистість, так й етносередовище володіють духовною сутністю, яка ініціює активність. Не кожна особистість володіє суб'єктною активністю. У той же час, не кожна суспільна система або етносередовище є суб'єктом історичного розвитку (Сухарев, 2008, с. 17). Набуття більшістю членами суспільства статусу суб'єктності є основною підставою набуття статусу комунікантів. Важливо щоб цей процес мав спільнотний характер, адже генерування смислу в комунікації відбувається не просто завдяки обміну інформацією, але й шляхом створення деякої спільності, в якій ми обмірковуємо інформацію та співвідносимо наші смисли зі смислами наших комунікативних партнерів, створюючи у такий спосіб певний ступінь взаєморозуміння (Супруненко).

Істотне значення для експлікації проблем комунікації в категоріальному апараті етнофункціонального підходу становить розуміння етносу як «інформаційного фільтра». Такі функції «верифікації» етнос здійснює за наступними напрямками:

1. Етнос підтримує серед своїх членів думку про пріоритет ти чи тих загальнолюдських життєвих цінностей. Для індивіда, що ідентифікує себе з певним етносом, спектр вибору ціннісних і нормативних орієнтацій є більш вузьким, ніж для людини з ослабленим зв'язком

зі своїм етносом (Кайгер, 2005, с. 76). Відтак, чим повнішою є ідентифікація людини з етносом, тим легшою є комунікація, сприйняття комунікативних партнерів та діалог.

2. В етносі можуть мати місце власні специфічні цінності. Орієнтація на них, також, накладає обмеження на можливе поведіння й «відфільтровує» соціально значущі сигнали, стаючи в центр уваги інформацію, що стосується власного етносу, й відсуваючи на периферію повідомлення, що є істотними для інших етносів (Кайгер, 2005, с. 76). Така дія «інформаційного фільтру» поза континуум загальнолюдських цінностей, ймовірно, перешкоджає встановленню міжетнічної комунікації, натомість посилює внутрішньоетнічні комунікативні зв'язки.

3. Специфічні етнічні обмеження накладаються на інструментальні цінності, тобто на можливі способи досягнення цілей. Етнічні стереотипи поведіння, передані з покоління в покоління, роблять для представників конкретних етносів небажаними або навіть неприйнятними способи досягнення цілей, які цілком припустимі, а іноді навіть престижні для представників інших етносів (Кайгер, 2005, с. 76). Це положення стосується соціонормативних та діяльнісно-процесуальних аспектів комунікації, її інструментів та стилю. Певний характер вияву комунікативної активності комуніканта може бути неприйнятним для іншого, що створить ризи елімінації, втраті значення комунікативного акту. Комунікативні дії завжди ціннісно-орієнтовані, адже підлягають оціночним судженням з боку партнерів.

Експериментально верифіковане положення етнофункціонального підходу про можливість формування та корекції системи відносин і ставлень особистості до етносередовища шляхом етнофункціональної психотерапії, психопрофілактики та виховання (Сухарев, 2008, с. 20), дає підстави зробити висновок про можливість формування ціннісно-сміслових засад комунікації належного рівня в системі шкільної та вищої освіти, а також у межах андрагогічних педагогічних заходів (освіта упродовж життя). Не потребує доведення той факт, що питання про ціннісно-сміслові уявлення ніколи не стояло так гостро, як у наші дні. Негативні ризики, які загрожують континууму особистісного поля значущості сучасної людини, вимагають рішучих кроків, у тому числі педагогічних і психотерапевтичних, для наділення позитивних цінностей і смислів пріоритетним, а негативних і деструктивних – периферійним і нульовим місцем в системі ціннісних орієнтацій. Акцент у системі освіти на пріоритет загальнолюдських (гуманістичних) і національних цінностей забезпечить формування покоління свідомих та ініціативних людей, патріотів та громадян, у комунікації між якими не буде місця смисловим і ціннісним бар'єрам. Порушення в етнофунк-

ціональному розвитку особистості на ранніх стадіях її формування є підставою для її психосоціальної незрілості, а відтак – перешкодою для набуття статусу комуніканта.

Відтак, основа етнофункціональної комунікації має мати культурний і соціальний характер. В. Бебик виокремлює такі основні принципи соціальної комунікації, легітимізація яких у суспільстві не викликає сумнівів: пріоритетність ознак і цінностей культури (ієрархія), рівні права всіх громадян на отримання інформації (демократія), наближеність до загальнонародської культури, традицій відповідної нації, етносу, конфесії, класу тощо (ідентичність), урахування глобальних та національних морально-етичних норм (Бебик, 2011, с. 43).

За таких умов, соціальний смисл буде мати щонайменш три атрибуції: комунікативна інтерсуб'єктивність (утворення смислів у процесі соціальної комунікації), універсальність (здатність до трансляції та декодування необмеженої кількості інших суб'єктів), легітимність (опора на авторитет соціальних інституцій або навіть соціальної системи в цілому при спробі ігнорування або ж знецінення смислів окремими суб'єктами). Смисли, що отримують значення, стають соціальними, набуваючи всіх вище перелічених ознак і включаються в соціальний семіозис, тобто стають значеннями, з яких і через які утворюються інші значення – коди. Смисли, які залишаються без значення, витісняються на периферію смислоутворення, утворюючи його резерв. Останній накопичується у вигляді периферійних соціальних смислів або ж переходить у колективне безсвідоме (Фруктова, 2014, с. 92).

На нашу думку, ціннісно-смиловий каркас етнофункціональної комунікації структурно містить три модули: егалітарний (як визнання рівних позицій учасників комунікації), герменевтичний (взаєморозуміння) та праксеологічний (як необхідність ініціативи для реалізації діалогу). Важливо звернути увагу й на те, що запропоновані модули відповідають комунікативним запитам соціокультурної ситуації сучасності, адже формують основи для взаємозв'язку суб'єктивних, об'єктивних та інтерсуб'єктивних сторін соціального життя, а відтак вияскравлюють смислоутворюючі механізми буття людства в умовах змішування народів, релігій, культур, в системі зростання глобальних соціально-комунікативних мереж сучасного соціуму (Коваленко, 2017, с. 22; Кравченко, 2016, с. 12].

Невід'ємною ознакою запропонованих ціннісно-смилових основ етнофункціональної комунікації є їхня духовно-моральна інтенціональність та соціокультурна прескриптивність (обов'язкова відповідність соціальним загальнонародським цінностям). Відомо, що людина володіє можливістю використовувати інтенціональні, ідеальні об'єкти

так, що деякі із них можуть набувати статусу ціннісних орієнтацій, мети буття особистості (Агацци, 1989, с. 27). В етнофункціональній комунікації основою реалізації відношень можуть бути духовно-моральні пріоритети, які приймаються за певне безумовне благо, адже духовність і моральність, без сумніву, є цінністю в собі і для себе. Відтак ціннісно-сміслові модуси етнофункціональної комунікації є прескриптивними (обов'язковими) (Коваленко, 2017, с. 23).

Етнофункціональна комунікація у сучасному суспільстві відіграє вагомому конститууючу роль. Так, Є. Романенко, аналізуючи працю Р. Мінца актуалізує науковий дискурс про парадокси комунікації, які є справедливими й для її етнофункціонального формату. Серед них: парадокс інструментального активізму (завдяки комунікації люди активніше впливають на оточуючий світ), парадокс раціоналізму (старі знання постійно оновлюються новими, інформація стає доступнішою, зникає однозначність прийняття раціональних рішень), парадокс індивідуалізму (комунікація створює умови для максимальної реалізації свободи особистості як найвищої цінності громадянського суспільства), парадокс універсалізму (комунікація забезпечує відкритість громадянських систем, що призводить до конкуренції, а відтак всезагальної рівності) (Романенко, 2012, с. 3).

Відтак, конструювання комунікації у національному громадянському суспільстві можливе лише на ціннісно-смісловій основі. Така комунікація забезпечить формування нових соціальних систем, створить умови для успішної реалізації демократичних ідей розбудови суспільства, посилить пріоритетністю особисту свободу, рівні можливості, справедливу і чесну конкуренцію, забезпечить можливість кожному перебувати у центрі суспільних подій, спростує існуючі суперечності в соціальних системах, сприятиме інтенсифікації міжкультурних зв'язків на громадсько-комунікативній основі.

Інтеграція етнофункціональної методології до вирішення питань пов'язаних із комунікацією становить виняткову актуальність на сучасному етапі українського національного державотворення. Етнофункціональна парадигма дає змогу виявити історичні аспекти дезінтеграції українського суспільства, його ціннісно-сміслову ідентичність, експлікувати комунікативні шляхи інтеграції та самоідентифікації української нації.

Як бачимо, етнофункціональна парадигма, попри теоретичну належність до етнопсихологічного знання, становить винятковий теоретико-методологічний, гносеологічно-евристичний та науково-ужитковий потенціал у соціально-філософських рефлексіях феномену сучасної комунікації. Цінним для конституювання комунікації у сучасному суспіль-

стві є положення етнофункціонального підходу про вплив ментальності, духовності, цінностей і смислів на хід інтегруючих або дезінтегруючих процесів, що об'єднують або роз'єднують людину з суспільством (етнічним середовищем), сприяють або перешкоджають міжкультурному та міжетнічному діалогу. Спільні цінності та смисли, які є легітимовані у певному етнічному середовищі є есенційною умовою успішної вербальної чи невербальної комунікації. Більше того, етнофункціональний підхід дає змогу констатувати, що спільність телеологічної (цілі та пріоритети), онтологічної (зміст, сутнісні характеристики, смисли) та аксіологічної (цінності) інтенціональності суб'єкта та певного етнічного середовища, є підставою для ідентифікації особистості з цим середовищем, а також умовою успішної інтерсуб'єктивної взаємодії.

Список використаних джерел

- Агацци Э. Человек как предмет философии. *Вопросы философии*. 1989. № 2. С. 24–35.
- Бибик В. М. Глобальне інформаційне суспільство : поняття, структура, комунікації. *Інформація і право*. 2011. № 1 (1). С. 41–49.
- Кайгер В. І. Методологічні основи етнофункціонального підходу до вивчення людини. *Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова*. 2005. Т. 10, вип. 10. С. 73–83.
- Коваленко М. В. Соціокультурна прескрептивність ціннісно-сміслових критеріїв етнофункціональної комунікації. *Теорія і практика сучасної науки* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпро, 24–25 лют., 2017 р. : у 2 ч. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2017. Ч. 2. С. 21–23.
- Кравченко П. А. Ціннісні орієнтації соціальної архітекτονіки глобальних соціальних мереж у сучасному соціумі. *Філософські обрії* : наук.-теорет. журн. Київ ; Полтава, 2016. Вип. 35. С. 10–19.
- Матюшина І. І. Комунікативна природа смислу : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.02 / Південноукр. держ. пед. ун-т імені К. Д. Ушинського. Одеса, 2007. 205 с.
- Пришак М. Д., Павлик Т. М. Смысл как онтологическая основа педагогической коммуникации. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/9224>
- Романенко Є. Комунікація як необхідна складова розвитку сучасного суспільства. *Демократичне врядування* : науковий вісник. 2012. Вип. 9. С. 1–7.
- Супруненко О. Соціальні смисли як основа ефективної комунікації української нації. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/1161/>
- Сухарев О. В. Развитие ментальности вышних прощарков русского суспільства від кінця Х до XVII століття. *Психологія і суспільство*. 2013. №3. С. 39–57.
- Сухарев А. В. Этнофункциональная парадигма в психологии : теория развития и эмпирические исследования. Москва : Институт психологии РАН, 2008. 576 с.

- Філософський енциклопедичний словник / за ред. В. І. Шинкарука. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
- Фруктова Я. С. Смысл як базовий конструкт соціальної комунікації : теоретико-методологічний аспект. *Соціальні комунікації в інтеркультурному просторі* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 13 листоп. 2014 р. Київ, 2014. С. 88–95.
- Хамитов Н., Крылова С. Философский словарь. Человек и мир. Киев : КНТ, Центр учебной литературы, 2006. 308 с.
- Щербина В. М. Міжкультурна комунікація у сучасному соціокультурному просторі. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2013. Вип. 2 (18). С. 70–75.

References

- Agatetci, E. (1989). Chelovek kak predmet filosofii [Man as a matter of philosophy]. *Voprosy filosofii [Questions of philosophy]*, 2, 24-35 [in Russian].
- Bebyk, V. M. (2011). Hlobalne informatsiine suspilstvo: poniattia, struktura, komunikatsii [Global Information Society: Concept, Structure, Communication]. *Informatsiia i pravo [Information and right]*, 1 (1), 41-49 [in Ukrainian].
- Fruktova, Ia. S. (2014, November). Smysl yak bazovyi konstrukt sotsialnoi komunikatsii : teoretyko-metodolohichnyi aspekt [Semantics as the basic construct of social communication: theoretical and methodological aspect]. In *Sotsialni komunikatsii v interkulturnomu prostori [Social communication in the intercultural space]* : Proceedings of the International Conference. (pp. 88–95) Kyiv [in Ukrainian].
- Hamitov, N. & Krylova, S. (2006). *Filosofskij slovar. Chelovek i mir [Philosophical dictionary. Man and the world]*. Kiev: KNT, Centr uchebnoj literatury [in Russian].
- Kaiher, V. I. (2005). Metodolohichni osnovy etnofunktionalnoho pidkhodu do vyvchennia liudyny [Methodological foundations of an ethno-functional approach to the study of man.]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova [Bulletin of the Odessa National University named after I. I. Mechnikov]*, 10, 10, 73-83 [in Ukrainian].
- Kovalenko, M. V. (2017, February). Sotsiokulturna preskryptyvnist tsinnisno-smyslovykh kryteriiv etnofunktionalnoi komunikatsii [Sociocultural prescriptivism of value-semantic criteria of ethno-functional communication]. In *Teoriia i praktyka suchasnoi nauky [The theory and practice of modern science]* : Proceedings of the International Conference : (pp. 21-23). Kherson: Vydavnychiy dim “Helvetyka” [in Ukrainian].
- Kravchenko, P. A. (2016). Tsinnisni orientatsii sotsialnoi arkhitektoniky hlobalnykh sotsialnykh mrezh u suchasnomu sotsiumi [Valuable orientations of the social architecture of global social networks in modern society]. *Filosofski obrii [Philosophical horizon]*, 35,10-19 [in Ukrainian].
- Matiushyna, I. I. (2007). *Komunikatyvna pryroda smyslu [Communicative nature of meaning]* (PhD dissertation). Pivdenoukrajnskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni K. D. Ushynskoho, Odesa [in Ukrainian].

- Pryshchak, M. D., & Pavlyk, T. M. *Smysl yak ontolohichna osnova pedahohichnoi komunikatsii* [Semantics as an ontological basis of pedagogical communication]. Retrieved from <http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/9224> [in Ukrainian].
- Romanenko, Ye. (2012). Komunikatsiia yak neobkhidna skladova rozvytku suchasnoho suspilstva [Communication as a necessary component of the development of modern society]. *Demokratychnе vriaduvannia [Democratic Governance]*, 9, 1-7 [in Ukrainian].
- Shynkaruk, V. I. (Ed.). (2002). *Fylosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk [Philosophical Encyclopedic Dictionary]*. Kyiv: Abrys [in Ukrainian].
- Suharev, A. V. (2008). *Jetnofunkcional'naja paradigma v psihologii : teorija razvitija i jempiricheskie issledovanija [Ethnofunctional paradigm in psychology: theory of development and empirical research]*. Moskov: Institut psihologii RAN [in Russian].
- Sukharev, O. V. (2013). Rozvytok mentalnosti vyshchych prosharkiv ruskoho suspilstva vid kintsia X do XVII stolittia [Development of the mentality of the upper strata of Russian society from the end of the X to the XVII century]. *Psyhholohiia i suspilstvo [Psychology and Society]*, 3, 39-57 [in Ukrainian].
- Suprunenko, O. *Sotsialni smysly yak osnova efektyvnoi komunikatsii ukrainskoi natsii [Social meanings as the basis of effective communication of the Ukrainian nation]*. Retrieved from <http://veche.kiev.ua/journal/1161/> [in Ukrainian].
- Shcherbyna, V. M. (2013). Mizhkulturna komunikatsiia u suchasnomu sotsiokulturnomu prostori [Intercultural communication in the modern socio-cultural space]. In *Visnyk NTUU "KPI". Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo [Bulletin of the NTUU "KPI". Politology. Sociology. Right]*, 2 (18), 70-75 [in Ukrainian].

Kravchenko A., Kovalenko M.

THEORETICAL-METHODOLOGICAL POTENTIAL OF ETHNOFUNCTIONAL APPROACH IN FORMATION PRINCIPAL- SIGNALING PRINCIPLES OF MODERN COMMUNICATION

The proposed article presents the socio-philosophical substantiation of the integration of ethno-functional methodology in the construction of ontological and axiological foundations of modern communication. The author reveals the main provisions of the polydisciplinary ethno-functional paradigm O. Sukharev (the idea of the meaningful role of ethnicity, understanding of the ethno-environment as a continuum of internal, external and transcendental spheres of the person, the position on the ethno-integrating and ethno-disintegrating role of the human relation to the elements of the ethno-environment) and proposes the possible variants of their projection to solve problems related to communication.

The emphasis is placed on the fact that the involvement of the methodological capabilities of the ethno-functional approach will ensure the construction of the value-semantic principles of communication, taking into account the trends of the cultural and historical situation of the modern world: the unification and globalization of the cultural space, the growth of ethnic marginalization of mankind,

ethnocultural particularity and mosaicism, exponential development of information and communication processes, active intercultural communication, problems of intercontinental migration, forced migration, etc. The assertion that the existing value-semantic communications bases of a particular ethno-environment operate in either a ethnointegrable or an ethno-de-inclusive role are substantiated, promote or impede both intranational and international communicative connections between people.

In the context of the theme of the proposed studio the notion of value orientations of the person is defined, the specifics of modern relations between utilitarian and spiritual values are outlined, the content volume of meaning is represented as a category of social communication, its attributes (communicative intersubjectiveness, universality, legitimacy) are named. It is emphasized that in ethno-communicative communication certain meanings acquire meaningful and social status, while others lose their legitimacy and form the periphery of the sense of formation, its reserve. It is argued that consideration of the ethno-functional methodology in the implementation of communication will allow to balance the priorities of national self-identity and cosmopolitanism, to recreate the communicative aspect of the dialectic of globalization and nationalism.

The socio-philosophical conclusions that the realization in the intercommunication space of such elements of the mentality of the ethnic group as values and meanings is an important personal, social and supranational significance is made. The applied clause on the possibility of implementing educational and pedagogical methods in forming the value-semantic sphere of the individual for the achievement of the appropriate level of personal, social and interethnic communication is proposed.

The territorial and methodological significance of the ethno-functional approach for the modern stage of Ukrainian national statehood is updated. The projection of an ethno-functional approach in socio-philosophical modeling and substantiation of value-semantic criteria in the construction of interstate and interethnic communication, negotiation and dialogue has been developed. Keywords: modern communication, dialogue, ethno-functional approach, value-semantic constants, theoretical and methodological foundations, mentality, ethno-functional communication, sociocultural pryscriptiveness.

Keywords: *modern communication, dialogue, ethno-functional approach, value-semantic constants, theoretical and methodological foundations, mentality, ethno-functional communication, sociocultural pryscriptiveness.*